

12.05.2009

Domnului Theodor PALEOLOGU
Ministrul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național

Stimate Domnule Ministru,

În virtutea misiunii sale Comitetul Național Român ICOMOS este preocupat de perspectivele și efectele pe care procesul de descentralizare anunțat de Guvern le-ar putea avea asupra patrimoniului, cu precădere asupra protejării monumentelor istorice. Suntem convingși că este și o preocupare a Dumneavoastră, primul dintre înalții responsabili de soarta Culturii care a dorit să se numească și Ministru al Patrimoniului Național.

Nu suntem împotriva procesului de descentralizare în sine, care are merite în multe domenii. Comitetul Național Român ICOMOS susține însă că sunt argumente de ordin obiectiv pentru a nu transmite din subordinea MCCPN o serie de competențe autorităților administrației publice locale, după cum sunt și argumente pentru deblocarea unor prevederi contradictorii sau adoptarea unor noi care ar putea face contribuția colectivităților locale mai consistentă și oportună în protejarea monumentelor istorice.

În consecință, vă adresăm această scrisoare pentru a enumera și evidenția principalele curențe și limite pe care descentralizarea instituțională le are în domeniul competențelor pe linia patrimoniului cultural, cu speranța că argumentele noastre vor servi în procesul elaborării actelor normative referitoare la descentralizarea în domeniul culturii. Anexam și Concluziile Comisiei Bady, comisie instituită în 2002 de către dl. J.J. Aillagon, Ministrul Culturii și Comunicării din Franța, concluzii care ni se par un reper util pentru prudența lor și descentralizarea atentă și graduală a competențelor în domeniul patrimoniului.

Stimate domnule Ministru,

România și-a constituit legislația și sistemul instituțional de protecție a patrimoniului cultural simultan cu desăvârșirea instituțiilor politice ale statului național. Modelul instituțional a fost evident cel francez, de unde și o puternică centralizare a competențelor. Timp de 6 decenii, între 1892 și 1947, plecând de la o formă importată, s-a urmărit clădirea unor competențe profesionale și instituționale naționale care să asigure identificarea și protejarea patrimoniului cultural național. Nu uităm inconsistența pe formă și de fond a protecției patrimoniului cultural în perioada socialismului, și nici consecințele pe care politica anticulturală a perioadei 1948-1989 a avut-o asupra lipsei de instrumente, instituții și competențe chiar și în perioada de după Revoluția din Decembrie 1989. Până în anul 2000 am suferit de lipsa de cadru legal pentru protejarea patrimoniului cultural, imobil și mobil, artistic, istoric, arhitectural și arheologic. Sunteți probabil primul dintre miniștrii culturii post-revoluționari care se poate baza pe un „cod al patrimoniului”, format din normative și instituții care acoperă, cel puțin la nivel formal, nevoile de reglementare și control pentru 99% din ansamblul patrimoniului cultural. În cadrul acestuia, la

loc central stă patrimoniul cultural imobil și mobil, a căror protejare este consacrată drept atribuție fundamentală al Ministerului Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național. Ar fi greu să ne închipuim cum ar putea exista un Minister al Culturii ca autoritate publică altfel decât centrat pe elaborarea politicilor patrimoniale, reglementarea protecției patrimoniului cultural, monitorizarea respectării legii și avizelor de specialitate din domeniul patrimoniului.

În domeniul protejării monumentelor istorice, rolul și poziția Ministerului Culturii, cultelor și patrimoniului național este fundamentat de relevanța națională și universală a monumentelor istorice¹ dar și de interesul general al protejării acestora, indiferent de grupa lor de clasare. Nu există în Europa situații în care autoritatea centrală de protecție a patrimoniului construit să-și delege funcția de clasare, protecție și monitorizare a respectării legii monumentelor istorice către colectivitățile locale. Chiar și în Marea Britanie, rolul colectivităților publice, mult mai crescut decât cel de obicei întâlnit pe continent, este motivat de tradiția istorică și culturală a țării, în care rolul shire-urilor a fost dominant până în perioada modernă. În Franța administrația centrală are Direcțiile Regionale ale Acțiunii Culturale (DRAC), cu atribuții în evidența, clasarea și finanțarea lucrărilor de conservare, precum și acordarea de avize legale, Germania, cu competența patrimonială dezvoltată la landuri are Landesdenkmalamt, ca servicii ale administrației centrale, neconcurate sau substituite de serviciile locale, Italia are Supraintendențele care reprezintă Ministerul Bunurilor Culturale și implicit Statul în tot ce înseamnă responsabilitatea pentru protecția patrimoniului construit, etc. Am ales aceste exemple nu întâmplător: ele au în comun, la fel ca și în cazul României, nașterea simultană a conceptului de națiune cu cel de patrimoniu (cultural) național.

Pe de altă parte, contribuția și responsabilitatea colectivităților locale în procesul de identificare și protecție a patrimoniului cultural local a fost prevăzută în Legea 422-2001 prin instituirea Gr B² și prin alocarea de atribuții autorităților administrației publice locale (Consiliile județene și locale), în principal pentru a putea cuprinde în bugetele pe care le administrează fonduri pentru protejarea monumentelor de gr. B. La opt ani de la adoptarea actului normativ de mai sus, se poate constata că în spectrul acțiunii autorităților administrației publice locale există o imensă rezervă nefructificată de acțiune în folosul patrimoniului cultural imobil, astfel:

- Nu sunt rezolvate problemele ce țin de conflictul dintre prevederile legale ale finanțelor publice locale și cele ale protecției patrimoniului, ce blochează posibilitatea finanțării de către colectivitățile locale a restaurărilor de monumente istorice de importanță locală sau națională aflate pe teritoriul lor administrativ, din lipsa voinței politice de a clarifica contradicția legală existentă,
- Sunt rar aplicate prevederile care permit instituirea de către primării și consiliile județene a unor compartimente de specialitate afectate monitorizării și protejării monumentelor istorice, din lipsa fondurilor și a competențelor profesionale ce ar trebui implicate,
- Primăriile nu-și exercită rolul de „tutore” acolo unde monumentele istorice sunt abandonate, din lipsa unor norme legale explicite,

¹ Legea 422-2001 :”Art. 1. - (2) În sensul prezentei legi, monumentele istorice sunt bunuri imobile, construcții și terenuri situate pe teritoriul României, semnificative pentru istoria, cultura și civilizația națională și universală.

² Legea 422-2001, “Art. 8. - (1) Monumentele istorice se clasează astfel:

a) în grupa A - monumentele istorice de valoare națională și universală;

b) în grupa B - monumentele istorice reprezentative pentru patrimoniul cultural local.

(..)

(3) Monumentele istorice clasate în grupele prevăzute la alin. (1) și zonele de protecție a acestora, aflate în proprietate publică, pot fi declarate, potrivit legii, de interes public național sau local, după caz, prin hotărâre a Guvernului inițiată de Ministerul Culturii și Cultelor, respectiv prin hotărâre a consiliilor locale, județene sau a Consiliului General al Municipiului București, cu avizul Ministerului Culturii și Cultelor.”

- Nu se aplică prevederile OG 47-2000 privind măsurile speciale de protecție a monumentelor istorice înscrise în lista patrimoniului mondial acolo unde este vorba de întocmirea de către Consiliile Județene a planurilor de protecție sau a PUZ-urilor aferente acestei categorii de monumente, din lipsa fondurilor și competențelor profesionale ce ar trebui implicate.

Sunt 14 județe din țară în care nu există suficienți experți ori specialiști atestați MCCPN pentru a conduce măcar un șantier de restaurare mai important. Din cca. 460 specialiști atestați la nivel de țară 217 sunt în București. Moștenim o carență importantă legată de preocuparea pentru formarea lor sistematică, în primul rând în școli superioare ori în centre regionale de formare continuă.

Din experiența Comisiilor Zonale ale Monumentelor Istorice sunt dese cazurile în care primari sau președinți de consilii județene fac presiuni asupra comisiilor de avizare pentru a da aprobări pentru proiecte de dezvoltare, publice sau private, în ultima vreme deghizate sub flamura folosirii fondurilor europene, în detrimentul preocupărilor pentru protejarea patrimoniului.

În concluzie, din perspectiva descentralizării, nu avem decât puține exemple de angajare a colectivităților locale pe calea unei îngrijiri responsabile a patrimoniului. Înainte de lipsa banilor ne lipsesc competențele profesionale care ar putea da conținut preluării unor responsabilități prin procesul descentralizării, lucru care nu se poate rezolva prin ordonanțe de urgență ci trebuie să constituie o preocupare pe termen mediu dacă se dorește remedierea situației. Nu în ultimul rând, anumite probleme procedurale nu sunt încă clarificate prin norme, lucru care în situația unei predări de atribuții ar conduce la un blocaj, întrucât autoritățile administrației publice locale nu ar dispune de capacitatea de elaborare a actelor normative cu relevanță națională.

Stimate Domnule Ministru,

Știm că există presiuni ca procesul descentralizării să cuprindă, pe logica coerenței instituționale, și Direcțiile de Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național. Se vor aduce probabil argumente legate de similitudinea acestor servicii cu cele ale Ministerului Educației, ale Ministerului Sănătății, ale Ministerului Administrației și Internelor, etc. Există însă o particularitate a atribuțiilor Direcțiilor de Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național în domeniul monumentelor istorice, care le diferențiază de direcțiile descentralizate ale celorlalte ministere: în timp ce elevii, profesorii, bolnavii, permisele de conducere ori cărțile de identitate pot primi rezolvări locale, descentralizate, o clădire este clasată monument istoric pentru relevanța sa în raport cu întreaga civilizație românească, și este protejată pentru a putea fi cunoscută de orice cetățean, indiferent de domiciliu, atât din țară cât și din străinătate. Impunerea respectării legii de către toți proprietarii de monumente istorice trebuie să fie o realitate pe întreg teritoriul țării, ori, în condițiile în care nu Ministerul Culturii, ci colectivitățile locale sunt principalii deținători de monumente istorice, este greu de conceput că o primărie sau un Consiliu județean se va amenda pentru propria nerespectare a regimului protejării monumentelor istorice. Nu este deloc realist a considera că impunerea respectării legii și a avizelor de specialitate se va putea face fără personal calificat, inexistent în acest moment în majoritatea primăriilor și consiliilor județene. Nu va fi posibilă nici impunerea respectării legii și a avizelor de specialitate de către entități precum cultele, instituțiile Ministerului Apărării sau Administrației și Internelor. Nu în ultimul rând, spectrul eliminării intervenției administrației centrale este pur iluzoriu de vreme ce legea prevede obligativitatea avizului dat de MCCPN în baza consultării Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice. Un proprietar doritor să întreprindă o restaurare la monumentul de gr. A va trebui și pe viitor să primească avizul de la București, după cum deja pentru monumentele de gr. B acest lucru se face deconcentrat.

Având în vedere cele de mai sus, considerăm că la acest moment descentralizarea atribuțiilor MCCPN în domeniul patrimoniului cultural imobil este nefezabilă și periculoasă. În locul unei aventuri administrative de dragul consecvenței sterile, considerăm că se pot face relativ ușor și repede pași semnificativi pe calea creșterii capacităților de intervenție a colectivităților locale, având la bază actuala legislație, prin eliminarea contradicțiilor legale, prin îmbunătățirea normelor existente și prin eliminarea unor piedici de ordin birocratic, prin intermediul unor protocoale și convenții experimentale cu anumite colectivități, unde sunt create condiții de preluare a unor atribuții suplimentare. Atât timp cât legea existentă nu este aplicată, iar resursele prevederilor sale în spectrul creșterii contribuției autorităților locale la protejarea patrimoniului nu sunt nici pe departe folosite, darămite epuizate, nu putem spera la vreun remediu. O dezbatere publică națională pe această temă la care să participe alături de autorități și organizațiile de specialitate și neguvernamentale, centrată pe elaborarea și adoptarea unui pact național pentru protejarea patrimoniului ar fi, în opinia noastră, utilă și oportună. În plus, este credem necesar ca Ministerul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Cultural să demareze un program de dezvoltare a capacităților umane, care să permită în câțiva ani o descentralizare reală, progresiva, proporțională competențelor existente pe plan local.

În toate cele propuse mai sus, cu expertiza de care dispune prin membrii săi, Comitetul Național Român ICOMOS vă stă la dispoziție, cu bună credință și profesionalism, pentru binele patrimoniului cultural construit.

Cu stimă,



Conf.dr.arh. Sergiu NISTOR
Președinte

Anexa: Concluziile Comisiei Bady (lb. Franceză)